

რომის სამართალი
(საფუძვლები)

სანივთო
სამართალი

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

რომის სამართალში უძველეს პერიოდში განასხვავებდნენ „familia“-ს და „pecunia“-ს ცნებებს; familia-ში იგულისხმებოდა ოჯახის მამის ხელისუფლების ქვეშ მყოფი ოჯახის წევრებიც; pecunia-ში კი ინდივიდუალური საკუთრება, ქონება.

ნივთები (res)

- სამოქალაქო ბრუნვაში არსებული (res in commercium)
- სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული (res extra commercium)

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული იყო ღვთაებრივი სამართლის ნივთები (*res divini iuris*), მაგ. საღმრთო, რელიგიური და წმინდა ნივთები; მათგან განასხვავებდნენ ადამიანური სამართლის ნივთებს (*res humani iuris*), რომელიც უმეტესწილად ვილაჯის საკუთრებაა და თავის მხრივ ან საჯაროა (*res publicae*) ან კერძო (*res privatae*).

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

„ნიეტები უმთავრესად ორ ჯგუფად იყოფა. ერთი ჯგუფი ღვთაებრივი სამართლის ნიეტებს წარმოადგენს, მეორე კი – ადამიანური სამართლის. ღვთაებრივი სამართლის ნიეტებია, მაგალითად, საღმრთო და რელიგიური ნიეტები. წმინდა ნიეტებიც, მაგალითად, ქალაქის კედლები და კარები გარკვეულად ღვთაებრივი სამართლის ნიეტებს წარმოადგენენ. ის, რაც ღვთაებრივ სამართალს ეკუთვნის, არავის ქონებას არ შეადგენს. ხოლო ის, რაც ადამიანური სამართლისაა, უმრავლეს შემთხვევაში ვიღაცის ქონებას წარმოადგენს...“ გაიუსი, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

„სადმართო, რელიგიური და წმინდა ნივთები ვინმეს ქონებას არ შეადგენენ.“ მარციანე, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 6, 2.

„ხოლო ადამიანური სამართლის ნივთები ან საჯაროა და ან კერძო. საჯარო ნივთები ვინმეს ქონებად არ ითვლება და თვით კორპორაციის (universitas) კუთვნილებად არის მიჩნეული. კერძო ნივთები კი ცალკეულ პირს ეკუთვნის.“ გაიუსი, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 1.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

- რელიგიური ნივთებია (res religiosae) – ტაძრები, სალოცავები, შესაწირი ადგილები, სასაფლაო;
- საღმრთო ნივთებია (res sacrae) – ღმერთისადმი საჯაროდ შეწირული ნივთები;
- წმინდა ნივთები (res sanctae) – ქალაქის კედლები და კარები;
- საჯარო ნივთებია (res publicae) – ციხეები, საპყრობილები, გზები, თეატრები; საჯარო ნივთებში შედის ასევე ხაზინის კუთვნილი ნივთები (res fisci);
- res universitatis – წარმოადგენდა საერთო-სათემო, კორპორაციის საკუთრებაში შემავალ ნივთებს.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„სარმროთოა ის ნიუთები, რომლებიც
[ღმერთებისადმი] საჯაროდ არის მიძღვნილი და
არა კერძოდ.“ მარციანე, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 6, 3.

„სადმროთოა (საკრალურია) ის ნიუთები, რომლებიც
სათანადო რიტუალითა და უმაღლესი
სამღვდელოების (საეკლესიო პირების) მეშვეობით
ღმერთებისადმი არის მიძღვნილი, მაგალითად
ტაძრები და საჩუქრები, რომლებიც სათანადო
რიტუალით ღვთისმსახურებისთვის არის
მიძღვნილი... ხოლო ადგილი, სადაც ტაძარი
ააშენეს, თუნდაც შენობა დაინგრეს, მაინც
სადმროთო [ადგილად] დარჩება...“ ინსტიტუციები, წიგნი
II, ტიტული I, 8.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

„ნებისმიერი პირი ადგილს რელიგიურად
თავისი ნება-სურვილის მიხედვით
გადააქცევს, როგორც კი იგი მკვდარს
თავის მიწაში დამარხავს. მაგრამ საერთო
თავისუფალ მიწაში დამარხვა
თანამესაკუთრის სურვილის წინააღმდეგ
ნებადართული არ არის. ხოლო საერთო
სასაფლაოზე დამარხვა სხვების
თანხმობის გარეშეც არის შესაძლებელი.“
ინსტიტუციები, წიგნი II, ტიტული I, 8.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„წმინდა („sancta“) ნიუთებიც, მაგალითად ქალაქის კედლები (გალავანი) და კარები, გარკვეულად საღუთო სამართალს განეკუთვნებიან, და ამიტომაც არავის ქონებას არ შეადგენენ. ხოლო ქალაქის კედლებს (გალავანს) წმინდას იმიტომ ვუწოდებთ, რომ ვინც მათ დააზიანებს მისთვის სიკვდილით დასჯაა დაწესებული. ამიტომაც ჩვენ სანქციას („sanctio“) ვუწოდებთ კანონების იმ ნაწილსაც, რომელიც ამ კანონის დამრღვევთათვის სასჯელს განსაზღვრავთ.“ ინსტიტუციები, წიგნი II, ტიტული I, 10.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

„პირდაპირი მნიშვნელობით „წმინდა“ (sanctum) ეწოდება იმას, რაც არც „საღმრთოა“ და არც საერო, მაგრამ სანქციით არის დაცული. ასე, მაგალითად, კანონი წმინდაა, რადგან ის გარკვეული სანქციით არის განმტკიცებული. ვინაიდან ის, რაც რაიმე სანქციით არის გამყარებული, წმინდაა, თუნდაც ის ღმერთებისადმი მიძღვნილი არ იყოს.“
ულპიანე, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 9, 3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„თუ ვინმე ქალაქის კედელს დააზიანებს, იგი სიკვდილით ისჯება ისევე, როგორც ის, ვინც კედელზე კიბით ან სხვა რაიმე ხერხით გადავა, რადგან რომაელი მოქალაქეებისათვის ქალაქიდან გასვლა მხოლოდ ქალაქის კარებიდან არის ნებადართული. ქალაქიდან სხვა საშუალებით გასვლა მტრულ [მოქმედებად] განიხილება და უარსაყოფია, ვინაიდან რემი, რომულუსის ძმა, როგორც გადმოგვცემენ, სწორედ იმის გამო მოკლეს, რომ მან კედელზე გადაძრომა მოინდომა.“
პომპონიუსი, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 11.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„ხოლო ყველა მდინარე და ნავსადგური საჯაროა, ამიტომ ნავსადგურებსა და მდინარეებში თევზის ჭერის უფლება ყველასათვის საერთოა.“ ინსტიტუციები, წიგნი II, ტიტული I, 2.

„კორპორაციას (universitas) და არა ცალკეულ პირებს ეკუთვნის, მაგალითად, ქალაქებში მდებარე თეატრები, სტადიონები, და სხვა მისთანანი, ასევე ქალაქის (თემის) კუთვნილი სხვა რამ, რაც საერთოა.“ ინსტიტუციები, წიგნი II, ტიტული I, 2.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

რომაელი იურისტები ასევე განარჩევდნენ ნივთებს რომლებიც არავის არ ეკუთვნის (res nullius) მათ შორის კი –

- საერთო ანუ ყველას ნივთები (res communis) – რომელიც არ შეიძლება ვინმეს საკუთრება გახდეს – მაგ. ჰაერი, მდინარე, ზღვა, ზღვის ნაპირი;
- და ნივთები, რომლებიც შეიძლება ვინმეს საკუთრება გახდეს – მაგ. გარეული ცხოველი ან ფრინველი, გამორიყული ნივთები.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„ბუნებითი სამართლით ყველასათვის
საერთო ნიუთებია: ჰაერი, გამდინარე
წყალი, ზღვა და აქედან გამომდინარე
ზღვის ნაპირი.“ მარციანე დიგესტები, წიგნი I,
ტიტული VIII, 2,1.

„ასევე ძვირფასი ქვები, მარგალიტი და
ა.შ., რასაც ჩვენ ზღვის ნაპირზე
ვპოულობთ, ბუნებითი სამართლით
მაშინვე ჩვენი კუთვნილება ხდება.“
ფლორენტინუსი, დიგესტები, წიგნი I, ტიტული VIII, 3.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

რომაელი იურისტები ერთმანეთისგან განასხვავებდნენ სხეულებრივ ნივთებს (res corporales) და უსხეულო ნივთებს (res incorporales);

სხეულებრივია ის ნივთი, რომლის ხელის შეხებაც შესაძლებელია, მაგ. მიწა, მონა, ოქრო, ტანსაცმელი; უსხეულოა – მაგ. მემკვიდრეობის უფლება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

„სხეულებრივ ნიუთებს წარმოადგენენ ის ნიუთები, რომლებსაც თავიანთი ბუნებრივი თვისებების გამო შეიძლება შევეხოთ, მაგალითად, მიწა (მიწის ნაკვეთი), ადამიანი, ტანსაცმელი, ოქრო, ვერცხლი და, ამას გარდა, სხვა უამრავი ნიუთი.

ხოლო უსხეულო ნიუთებს წარმოადგენენ ის ნიუთები, რომელთა შესება არ შეგვიძლია. ასეთ ნიუთებს მიეკუთვნება ის ნიუთები, რომლებიც უფლებას წარმოადგენენ, მაგალითად მემკვიდრეობა, უზურფრუქტი, ვალდებულება, რა სახითაც არ უნდა იყოს იგი დადებული.“

ინსტიტუციები, წიგნი II, ტიტული II.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

res mancipi და res nec mancipi ანუ ნივთები, რომელთა გადაცემა მანციპაციის წესით (mancipatio) იყო შესაძლებელი და ნივთები რომელთა გადაცემისათვის აუცილებელი არ იყო მანციპაცია; res mancipi ნივთების კატეგორიას ძირითადად განეკუთვნებოდა იტალიის მიწები, მსხვილფეხა პირუტყვი, მონები.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

ნივთები იყოფოდა ასევე:

- უძრავ ნივთებად (res immobiles)
- მოძრავ ნივთებად (res mobiles)
- და საკუთარი ძალით მოძრავ (სუღიერ) ნივთებად (res se moventae)

უძრავია მიწა და მიწაზე მყარად მიმაგრებული ნივთები; მოძრავია ისეთი ნივთები რომლის გადაადგილება სასარგებლო თვისებებს არ უკარგავს ნივთს; ხოლო საკუთარი ძალით მოძრავია მაგ. მონა, პირუტყვი.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრული (genera – მაგ. წონით, ზომით ან რაოდენობით) და ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული (species) ნივთები.

ხელშეკრულების არსებობის შემთხვევაში, თუ ნივთი განადგურდებოდა, გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრული ნივთის შეცვლა შეიძლებოდა, ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრულის კი – არა. აქედან შეიძინეს ასევე ამ ნივთებმა შეცვლადი და შეუცვლელი ნივთების სახელწოდება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

მოსმარებადი (მოსახმარი) და მოუხმარი ნივთები; მოუხმარია ნივთები, რომლებიც გამოყენების პროცესში არ ისპობა, არ ქრება, მაგ. შენობები, ადგილ-მამული და სხვა; მოსახმარია – თუ მისი გამოყენება შეუძლებელია ისე, რომ არ მოისპოს, მაგ. ღვინო, ხილი, მარცვალი (არ შეიძლება ასეთი ნივთების გაქირავება).

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

ნივთები იყოფოდა ასევე გაყოფად და გაუყოფად ნივთებად;

- გაყოფადია ნივთი, რომელიც გაყოფისას არ კარგავს სასარგებლო თვისებებს, მაგ. მიწა, სახლი, ჯოგი, ფული.
- გაუყოფადია ნივთები რომლებიც „გაყოფის“ შემთხვევაში დაკარგავს თავის სასარგებლო თვისებებს, მაგ. მონა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

ნივთები იყოფოდა ასევე:

- მარტივ ნივთებად – მაგ. ქვა, მორი;
- რთულ ნივთებად – რომელიც მარტივი ნივთებისაგან შედგება, მაგ შენობა;
- ერთობლივი ნივთი – რომელიც შედგება სხვადასხვა ნივთებისაგან, მაგრამ არა როგორც ერთი ნივთი, არამედ როგორც ნივთების ერთობლიობა, მაგ. ჯოგი.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

განარჩევდნენ ასევე ძირითად (მთავარ) ნივთს (res principalis) და საკუთნეველს; საკუთნეველი ნივთი იზიარებდა ძირითადი ნივთის ბედს და მასზე ვრცელდებოდა ძირითადი ნივთის სამართლებრივი რეჟიმი. ამის მაგალითად შეგვიძლია დავასახელოთ მაგ. გუთანი და სახნისი, კლიტე და გასაღები.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

ნაყოფი (fructus).

განარჩევდნენ:

- ბუნებრივ ნაყოფს (fructus naturalis), მაგ. შინაური ცხოველის ან ხეხილის ნამატი და
- ცივილურ ნაყოფს (fructus civilis), მაგ. ფულის პროცენტი.

ნივთებთან განუსრელადაა დაკავშირებული სანივთო უფლებები, მაგალითად საკუთრების უფლება, გირავნობის უფლება, სერვიტუტის უფლება და სხვა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

საკუთრების სახეები:

1. კვირიტული საკუთრება (dominium quiritium)
2. პრეტორული ანუ ბონიტარული საკუთრება
3. პროვინციული საკუთრება
4. პერეგრინების საკუთრება

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

კვირიტული საკუთრება (dominium quiritium)

რომში კერძო საკუთრების უძველეს სახეობას კვირიტული საკუთრება წარმოადგენდა.

ცივილური სამართლის მიხედვით კვირიტული საკუთრების სუბიექტები რომის მოქალაქეები იყვნენ; მხოლოდ მათ შეეძლოთ კვირიტული საკუთრების ქონა. ამ წესიდან გამონაკლისი დაუშვეს მხოლოდ ლათინებისთვის, რომელთაც მინიჭებული ქონდათ *ius commercii*.

კვირიტული საკუთრების ობიექტი, ანუ საგანი იყო *res mancipi* კატეგორიის ნივთები.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

პრეტორული ანუ ბონიტარული საკუთრება
თუ პირი მანციპაციის წესის გვერდის ავლით
შეიძენდა *res Mancipi* კატეგორიის ნივთს, მესაკუთრედ
მანც გამყიდველი რჩებოდა. პრეტორი მიუთითებდა,
რომ ნივთი უნდა შესულიყო შემძენის ქონებაში (*in
bonis*), აქედან წარმოიშვა ბონიტარული საკუთრება.
თუ გამყიდველი მოითხოვდა გაყიდული ნივთის უკან
დაბრუნებას, პრეტორი აძლევდა მას შესაგებელს
(*exceptio*); ასეთ შემთხვევაში ნივთი დაუბრუნდებოდა
მესაკუთრეს, თუ მას არ ქონდა იგი გაყიდული.
მესამე პირებთან მიმართებაში კი პრეტორი
აძლევდა სარჩელს – *actio in rem publicana*.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

პროვინციული საკუთრება

პროვინციის მიწები ფორმალურად რომის სახელმწიფოს, რომელი ხალხის საკუთრებად ითვლებოდა და ის ჩვეულებრივ ორ ნაწილად იყოფოდა: სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული (ager publicus) და პროვინციის მაცხოვრებელთა მფლობელობაში გადაცემული მიწები (ager redditus – უკან დაბრუნებული მიწები).

ახ.წ. II საუკუნეში ეს მიწები მათ მფლობელთა ფაქტობრივ კერძო საკუთრებად გადაიქცა.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

პერეგრინების საკუთრება

პერეგრინების საკუთრება არარომაელთა საკუთრებას წარმოადგენდა. უცხოელები თავისი საკუთარი ქვეყნის სამართალს ემორჩილებოდნენ. ქონებრივი ურთიერთობების განვითარების შედეგად აუცილებელი გახდა მათი საკუთრების ცალკე სახედ აღიარება. *ius gentium*-ის აღიარებამ შედეგად ის მოიტანა, რომ რომაელები პერეგრინებთან, ან პერეგრინთა შორის ურთიერთობას ხალხთა სამართლით არეგულირებდნენ.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიეტო სამართალი

საკუთრების უფლების შინაარსი

- სარგებლობის უფლება (ius utendi)
- ნაყოფით სარგებლობის უფლება (ius utendi fruendi)
- განკარგვის უფლება (ius abutendi)
- მფლობელობის უფლება (ius possidendi)
- გამოსწორების უფლება (ius vindicandi)

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანივთო სამართალი

რომაელი იურისტები საკუთრების უფლებას განმარტავდნენ, როგორც სრულ ბატონობას ნივთზე, განსხვავებით შეზღუდული ბატონობისაგან, მაგალითად მოგირავნის უფლება; თუმცა მესაკუთრის სრული, შეუზღუდავი უფლებაც შეიძლებოდა შეზღუდულიყო, მაგალითად სერვიტუტის უფლებით.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

მფლობელობა

რომაელი იურისტები ერთმანეთისაგან განასხვავებდნენ:

- საკუთრებას (dominium, proprietas)
- მფლობელობას (possessio)
- პერობას (detentio)

მფლობელობის არსებობისათვის აუცილებელია ორი ელემენტის არსებობა:

- ფაქტობრივი ფლობა (corpus possessionis)
- მფლობელობის ნება (animus possessionis)

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

მფლობელობა გულისხმობდა ნიუთის ფაქტობრივ ფლობას და მფლობელობის განზრახვას (ანუ სურვილს მოექცე ნიუთს, როგორც საკუთარს).

ამგვარი სახით, როგორც წესი მფლობელობის უფლება გააჩნდა მესაკუთრეს; პირი რომელიც მესაკუთრესთან დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე (დროებით სარგებლობაში, შესანახად) ფლობს ნიუთს ითვლება ნიუთის მპყრობელად, დამჭერად სხვის სახელზე;

პრაქტიკული განსხვავება მფლობელობასა და პყრობას შორის იმაში მდგომარეობდა, რომ მფლობელი თავს უშუალოდ იცავდა, მპყრობელი კი მესაკუთრის მეშვეობით.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

მფლობელობის სახეები

- კანონიერი მფლობელობა – ჩვეულებრივ ნიუთის მფლობელი მისი მესაკუთრე იყო;
- უკანონო მფლობელობა – როდესაც პირი ნიუთს ფლობს ფაქტობრივად, გააჩნია მფლობელობის განზრახვა, მაგრამ არ გააჩნია ნიუთზე მფლობელობის უფლება.

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

უკანონო მფლობელობა შეიძლება იყოს ორი სახის:

- კეთილსინდისიერი მფლობელობა
- არაკეთილსინდისიერი მფლობელობა.

კეთილსინდისიერია ის არაკანონიერი მფლობელი, რომელმაც არ იცის და არც შეიძლება იცოდეს, რომ არა აქვს ნიუთზე მფლობელობის უფლება (მაგ. პირი, რომელმაც ნიუთი შეიძინა არამესაკუთრისაგან, (ქურდისაგან), რომელიც თავს მესაკუთრედ ასაღებდა.

არაკეთილსინდისიერი მფლობელია ის პირი, რომელმაც იცის რომ ნიუთია მისი არ არის, მაგრამ ექცევა მას, როგორც საკუთარს (მაგ. ქურდი).

რომის სამართალი (საფუძვლები) სანიუთო სამართალი

არაკეთილსინდისიერი მფლობელისაგან განსხვავებით კეთილსინდისიერ მფლობელს შეეძლო მფლობელობის ხანდაზმულობის ძალით ნიუთზე საკუთრების უფლების მოპოვება.

მფლობელობის დაცვა ხდებოდა ინტერდიქტებით (*interdicta*); „პრეტორულ მესაკუთრეს, ან კეთილსინდისიერ მფლობელს მიეცემოდა ასევე სარჩელი – *actio in rem publicana*.

რომის სამართალი (საფუძვლები)
სანივთო სამართალი

familia

pecunia

res

res in commercium

res extra commercium

res divini iuris

res humani iuris

res publicae

res privatae

res religiosae

res sacrae

res sanctae

res fisci

res universitatis

sanctio

რომის სამართალი (საფუძვლები)
სანივთო სამართალი

res nullius

res communis

res corporales

res incorporales

res Mancipi

res nec Mancipi

Mancipatio

res immobiles

res mobiles

res se moventae

genera

species

res principalis

რომის სამართალი (საფუძვლები)
სანივთო სამართალი

fructus

fructus naturalis

fructus civilis

dominium quiritium

in bonis

ius utendi

ius utendi fruendi

ius abutendi

ius possidendi

ius vindicandi

რომის სამართალი (საფუძვლები)
სანივთო სამართალი

dominium

proprietas

possessio

detentio

corpus possessionis

animus possessionis

interdicta

რომის სამართალი (საფუძვლები)

შეკითხვები?

გმადლობთ
ყურადღებებისათვის!
გისურვებთ წარმატებებს!